

สุนทรียศาสตร์แห่งความยุติธรรม : การแสดงโขนชุดท้าวมาลีวราชว่าความ

The Aesthetics of Justice : Khon Performance Thao Mali Wa Raja Wa Kwam

โสฬส มงคลประเสริฐ^{1*} ชลธาร มิ่งแก้ว² ปิยวัฒน์ ชนะ³ เฟื่องลดา แสงมณี⁴

Soros Mongkhonprasit^{1*} , Chonlatharn Mingkeaw² , Piyawat Chana³ , Fuenglada Sangmanee⁴

บทคัดย่อ

การศึกษาโขน ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบการอนุรักษ์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา วิวัฒนาการ ลักษณะรูปแบบองค์ประกอบของการแสดงของโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ และการ รับการถ่ายทอดจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อถ่ายทอดทำร่ำให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1-3 สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ได้รับ การถ่ายทอดกระบวนการทำร่ำโดยใช้ทฤษฎีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ไทย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือการสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการแสดงโขน ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ มีวิธีการดำเนินเรื่องด้วยการพากย์ เจริญ การรำ ตามบทร้องและรำตามเพลงหน้าพาทย์ แบบโขนโรงใน และมีฉากเปลี่ยนตามเนื้อเรื่องแบบโขนฉาก โดยใช้วงปี่พาทย์ไม้แข็ง บรรเลงประกอบการแสดง ผู้แสดงแต่งกายยืนเครื่อง พระ นาง ยักษ์ และลิง มีการถ่ายทอดกระบวนการทำร่ำโดยใช้ทฤษฎี การจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ไทย ให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1-3 สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี พบว่าผลการถ่ายทอดกระบวนการทำร่ำ มีความพึงพอใจ ด้านการ เตรียมความพร้อม ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.998 แปลงค่าได้อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก และด้านการถ่ายทอด ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.115 แปลงค่าได้อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

คำสำคัญ : โขน, รามเกียรติ์, ท้าวมาลีวราชว่าความ

Abstract

The study of Khon performance, "Thao Maliwarat Wakhwam" set, is a qualitative research in the form of conservation. The objectives are to study the evolution, characteristics, and compositional elements of the Khon performance in the Ramakien story, "Thao Maliwarat Wakhwam" set, and the transmission received from experts, in order to transmit the dance movements to undergraduate students in years 1-3, majoring in Thai Dance Studies, Department of Dance and Music, Faculty of Fine Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi. It also aims to study the satisfaction of those who received the transmission of the dance movements using the theory of Thai dance learning management development. The research

¹ อาจารย์, คณะศิลปกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Lecturer ,Faculty of Fine and Applied Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

^{2,4} นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทยศึกษา, คณะศิลปกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Undergraduate Student ,Thai Classical Dance Education Program ,Faculty of Fine and Applied Arts, Rajamangala University of Technology Thanyabur

tools used were structured interviews. Data was collected through interviews combined with participant observation and non-participant observation.

The research results found that the performance style of the Khon performance, "Thao Maliwarat Wakhwam" set, tells the story through narration, dialogue, dancing according to the lyrics, and dancing according to the Phat Na Phat music in the style of Khon Rong Nai, with changing scenes according to the storyline in the style of Khon Chak. The performance is accompanied by a Piphat Mai Khaeng ensemble. The performers wear the standing costumes of Phra, Nang, Yak, and Ling. The dance movements were transmitted using the theory of Thai dance learning management to undergraduate students in years 1-3, majoring in Thai Dance Studies, Department of Dance and Music, Faculty of Fine Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi. The results of the transmission of the dance movements showed satisfaction in terms of preparation, with an average score of 3.998, which is interpreted as a high level of satisfaction. In terms of transmission, the average score was 4.115, which is interpreted as the highest level of satisfaction.

Keywords : Khon/Ramayana/Thao Mali Wa Raja Wa Kwam

บทนำ

เอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของชาติไทยที่สำคัญ คือ นาฏศิลป์ “โขน” ถือเป็นเครื่องราชูปโภคส่วนพระองค์ของพระมหากษัตริย์ในสมัยโบราณ มีประจำอยู่ในราชสำนักเท่านั้น ในสมัยกรุงศรีอยุธยา พระมหากษัตริย์ทรงให้การสนับสนุนการแสดงมหรสพ การดนตรีสำหรับพระราชพิธีหรือจัดแสดง การบรรเลง เพื่อถวายให้ทรงพระสำราญเป็นการส่วนพระองค์ ศิลปะการแสดงโขนไทย ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ จากสถาบันพระมหากษัตริย์มาอย่างต่อเนื่อง ทุกยุคทุกสมัย โขนจึงเป็นนาฏกรรมหลวงที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์สืบมาจนถึงปัจจุบัน เห็นได้จากการจัดให้มีการแสดงโขนในงานราชพิธีสำคัญต่าง ๆ (กรมศิลปากร, 2556 : 180 - 182) โขนนับว่าเป็นมหรสพหลวงที่ได้รังสรรค์ขึ้นในราชสำนักเพื่อเทิดพระเกียรติยศและพระบารมีของพระมหากษัตริย์ที่สืบเนื่องมาอย่างไม่ขาดสายนับตั้งแต่โบราณมา โขนเป็นนาฏกรรมที่จัดแสดงเฉพาะในงานพระราชพิธี ซึ่งรูปแบบการแสดงโขนสามารถแบ่งออกได้ตามประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ประเภทโขนกลางแปลง เป็นการจัดแสดงบนพื้นดินเล่นกลางแจ้ง ต่อมามีการปลูกโรงมโหรีตามส่วนยาวของโรงสำหรับให้ตัวละครนั่ง เรียกว่า ประเภทโขนนั่งราวหรือโขนโรงนอก ซึ่งลักษณะโขน 2 ประเภทนี้มีการดำเนินเรื่องโดยการพากย์ เจาจาและเพลงหน้าพาทย์เช่นเดียวกัน เมื่อโขนได้รับอิทธิพลรูปแบบของการแสดงละครในมีวิวัฒนาการและเกิดรูปแบบการแสดงโขนอีกประเภทหนึ่งซึ่งเรียกว่าโขนโรงในที่มีการนำการขับร้องและระบำประกอบการแสดงเช่นเดียวกับละครใน ส่วนประเภทโขนที่วิวัฒนาการมาจากการแสดงหนังใหญ่เป็นโขนที่เล่นหน้าจอหนังใหญ่เรียกว่าโขนหน้าจอ ต่อมาโขนได้รับอิทธิพลจากตะวันตกมีการนำฉาก เทคนิค แสง สี เสียงและการเปลี่ยนแปลงฉากตามท้องเรื่องนำมาผสมผสานเรียกโขนประเภทนี้ว่า “โขนฉาก” (ประวิทย์ ฤทธิบุลย์, 2563 : 192-194)

การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและยุคสมัย ส่งผลให้โขนเกิดวิวัฒนาการให้เหมาะสมกับความนิยมของคนในยุค นั้นๆ จึงมีการปรับปรุงใช้ในการแสดงในชั้นแรกนั้นก็คงเล่นกันในสนามเช่นเดียวกับการชกนาटकิตดาบรรพินในพระราชพิธี อินทราภิเษกและคงจะเป็นดังที่เรียกกันในชั้นหลังว่า “โขนกลางแปลง” เมื่อการแสดงเจริญก้าวหน้าต่อมาจึงได้มีผู้ปรับปรุงคิดปลูกโรงโขนเพื่อให้เล่นเรียกกันว่า “โขนนั่งราวหรือโขนโรงนอก” และต่อมาโขนได้วิวัฒนาการโดยการดัดแปลงการเล่น ด้วยวิธีต่าง ๆ ขึ้นอีกจึงมีผู้บัญญัติศัพท์ตามลักษณะที่แสดงโขนนั้น ๆ ออกเป็น 5 ประเภท คือ โขนกลางแปลง โขนโรงนอก โขนโรงใน โขนหน้าจอ และโขนฉาก (อาภรณ์ มนตรีศาสตร์ และจาตุรงค์ มนตรีศาสตร์, 2525 : 125) โขนโรงใน ต้องปลูกสร้างโรงเรือนหรือมีเวที สำหรับการแสดง เป็นการแสดงโขนปนกับละครใน คือมีบทพากย์ บทเจรจาเช่นเดียวกับโขนกลางแปลง และโขนนั่งราว และมีบทร้องซึ่งประกอบด้วยต้นเสียงและลูกคู่อย่างละครใน มีฉากหลังเป็นม่านอย่างละครใน สันนิษฐานว่า

โขนโรงโนนน่าจะมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายและ สืบทอดมากระทั่งถึงปัจจุบัน ในตอน ปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธสยามมกุฎราชกุมาร ทรงตั้งคณะ “โขนสมัครเล่น” โปรตุเกา ให้ฝึกหัดมหาดเล็กในพระองค์แสดงโขน ตามแบบแผนที่มีมาแต่โบราณ โขนคณะดังกล่าว ดำเนินการแสดงตามวิธีของ โขนโรงโนนโขนของกรมศิลปากร ที่จัดแสดงในโอกาสต่างๆทั้งการแสดงกลางแจ้ง การแสดงบนโรงที่มีฉาก ประกอบและการแสดงบนโรงหน้าจอล้วนแสดง ตามวิธีของโขนโรงโนนทั้งสิ้น (กรมศิลปากร, 2554 : 107)

โขนเรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ เป็นเรื่องราวของความขัดแย้ง ที่มีความซับซ้อนและน่าสนใจ ซึ่งทศกัณฐ์ เป็นตัวละครที่มักถูกมองในแง่ลบ แต่ก็มีความรัก ความภักดีต่อท้าวมาลีวราช ซึ่งเป็นผู้รักษาความยุติธรรม ทศกัณฐ์หวังว่าด้วยความศรัทธาที่มีต่อท้าวมาลีวราช ว่าการตัดสินจะเป็นไปในทางที่เขาปรารถนา เมื่อท้าวมาลีวราชได้ยินคำให้การจากพระรามและนางสีดา ซึ่งเป็นตามความจริง ทำให้เห็นความไม่ชอบมาพากลในการกระทำของทศกัณฐ์ ที่พยายามใช้ความเชื่อมั่นและความนับถือต่อท้าวมาลีวราชเพื่อบรรลุผลประโยชน์ส่วนตัว ความโกรธแค้นของทศกัณฐ์ที่ท้าวมาลีวราชไม่ได้ตัดสินตามที่หวัง ทศกัณฐ์จึงยกทัพกลับโดยไม่ไหวลาท้าวมาลีวราช ไม่เพียงแต่เป็นการแสดงออกถึงความไม่เคารพต่อผู้ที่ศรัทธา แต่ยังสะท้อนถึงความล้มเหลวในการยอมรับคำตัดสินที่ยึดมั่นในความยุติธรรมและความจริง ซึ่งการแสดงตอนนี้มีความน่าสนใจในบทบาทของผู้แสดงโขน มีคำพากย์และเจรจาสอดแทรกข้อคิดหลัก เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ยุติธรรม ซึ่งมีหลักกระบวนการทางยุติธรรมในรูปแบบการพิพากษาในชั้นศาล โดยมีผู้พิพากษา ฝ่ายโจทก์ ฝ่ายจำเลย คณะลูกขุนและพยาน สอดคล้องกับหลักทศพิธราชธรรม ของพระมหากษัตริย์

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของโขน ซึ่งเป็นเครื่องราชูปโภคของพระมหากษัตริย์แต่โบราณที่รังสรรค์ขึ้นในราชสำนักเพื่อเทิดพระเกียรติและบารมีของพระมหากษัตริย์ ซึ่งโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ มีเนื้อหาเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ยุติธรรม สอดคล้องกับทศพิธราชธรรมของพระราชทาน ในปีพุทธศักราช 2567 นี้ พสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่าร่วมใจแซ่ซ้องสรรเสริญและถือเป็นการถวายพระพรชัยมงคล เนื่องวโรกาสครบรอบ 72 พรรษา ของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว อีกทั้งยังถือเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปะการแสดงโขนมิให้สูญหายโดยถ่ายทอดองค์ความรู้การแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ ให้แก่นักศึกษา สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีและผู้สนใจศึกษา เพื่อให้ชนรุ่นหลังเห็นถึงคุณค่าความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์และสร้างความภาคภูมิใจในศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ
3. เพื่อถ่ายทอดกระบวนการทำรำให้แก่นักศึกษาปริญญาตรี ปีที่ 1-3 สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี และผู้สนใจศึกษาโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้รับการถ่ายทอดกระบวนการทำรำ ที่มีต่อการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดของการวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี กระบวนการทำรำ จากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ หัวข้อดังต่อไปนี้

1. วิวัฒนาการการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ

2. องค์ประกอบการแสดงโขน ได้แก่ บทประกอบการแสดงโขน, เพลงบรรเลงและเพลงขับร้อง, ดนตรีประกอบการแสดงโขน, การแต่งกาย, อุปกรณ์ประกอบการแสดงโขน, การคัดเลือกนักแสดงโขน, การใช้บท, การรำตีบท, การรำตามบท และการรำทวนบท ประกอบการแสดงโขน

3. ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ฐานศิลปะไทยสู่ความเป็นพลเมืองโลก

วิธีวิจัย

ผู้วิจัยมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ต่อไปนี้

1. ขอบเขตเนื้อหาผู้วิจัยศึกษารูปแบบการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีราชว่าความในรูปแบบการแสดงโขน ของกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม เฉพาะตอนท้าวมาลีราชว่าความใช้บทโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีราชว่าความ ซึ่งจัดแสดงเมื่อ วันพฤหัสบดี ที่ 16 เมษายน 2524 โรงละครแห่งชาติ นายเสรี หวังในธรรม ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง ประจำปี 2531 จัดทำบท นายมนตรี ตราโมทย์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง ประจำปี 2528 บรรจุเพลง

2. ขอบเขตบุคคล ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีราชว่าความ จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ คีตศิลป์ นักวิชาการสำนักการสังคีต กรมศิลปากร สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี โดยแบ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

2.1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญผู้ให้ข้อมูลการวิจัย ได้แก่

2.1.1 ดร.สมาน น้อยนิธย์ ผู้เชี่ยวชาญดุริยางคศิลป์ไทย ผู้เชี่ยวชาญภาควิชา นาฏดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ศึกษาเครื่องดนตรีและเพลงบรรเลงที่ใช้ประกอบการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีราชว่าความ

2.1.2 นางประคอง ชลานุภาพ ผู้เชี่ยวชาญคีตศิลป์ไทย ข้าราชการบำนาญ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ศึกษาอารมณ์เพลงและการขับร้องที่ใช้ในการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีราชว่าความ

2.1.3 นายสมศักดิ์ ทัดดี ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (โขนยักษ์) กระทรวงวัฒนธรรม ศึกษาการใช้อารมณ์ในบทบาททศกัณฐ์

2.1.4 ดร.ชวลิต สุนทรานนท์ นักวิชาการละครและดนตรี ผู้ทรงคุณวุฒิ สำนัก การสังคีตกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ศึกษาวิวัฒนาการโขน การปรับปรุงบทโขนที่ใช้ในการแสดงเพื่อให้เหมาะสมกับสมัยปัจจุบันแต่ยังคงกระบวนท่าที่สำคัญ การแสดงโขนรูปแบบกรมศิลปากร และการแสดงโขนรูปแบบโขนโรงใน

2.1.5 นายจรัญ พูลลาภ นักวิชาการละครและดนตรีทรงคุณวุฒิสำนักการสังคีตกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ศึกษาการพากย์เจรจาและการจัดทำบทในการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีราชว่าความ

2.1.6 นายฐิระพล น้อยนิธย์ ผู้เชี่ยวชาญดุริยางคศิลป์ไทย ข้าราชการบำนาญ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ศึกษาเครื่องดนตรีและเพลงบรรเลงที่ใช้ประกอบการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีราชว่าความ

2.1.7 นายเกษม ทองอร่าม ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ศึกษาการพากย์เจรจาและการจัดทำบทในการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีราชว่าความ

2.1.8 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มานิช บุญทองเล็ก คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ศึกษาในทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ฐานศิลปะไทยสู่ความเป็นพลเมืองโลก (KSAT Teaching Model For Global Citizenship) และการพัฒนารูปแบบการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีราชว่าความ โดยใช้แสงสีเสียงเพื่อสร้างสุนทรีย์ในการชมการแสดง

2.2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญผู้ถ่ายทอดทำรำ ดังนี้

2.2.1 นายวิโรจน์ อยู่สวัสดิ์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (โขนลิง) กระทรวงวัฒนธรรม ศึกษาในบทบาทสุครีพ หนุมาน ชามพูนราช องคต ชมพู พาน และวานรสิบแปดมงกุฏ

2.2.2 รองศาสตราจารย์คำรณ สุนทรานนท์ ผู้เชี่ยวชาญภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีศึกษาในบทบาทพิภก มโหธร เปาวนาสูร และเสนายักษ์

2.2.3 นายกิตติพงษ์ ไตรพงษ์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (ไขนลิ่ง) กระทรวงวัฒนธรรม ศึกษาในบทบาทสุครีพ หนุมาน ชามพูนราช องคต ชมพูนพาน และวานรสิบแปดมงกุฏ

2.2.4 นายฉันทวัฒน์ ชูแหวน นาฏศิลป์อาวุโส สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ศึกษาในบทบาทท้าวม้าลิวราช

2.2.5 ดร.ธีรเดช กลิ่นจันทร์ นาฏศิลป์อาวุโส สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ศึกษาในบทบาทพระราม พระลักษมณ์ พระวิษณุ พระอินทร์ เทวดา และกินรี

2.2.6 นางธีรรา รัตนศึกษา นาฏศิลป์อาวุโส สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ศึกษาในบทบาทนางสีดา นางฟ้า และกินรี

2.2.7 นายวัชรวัน ณะพัฒน์ นาฏศิลป์อาวุโส สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ศึกษาในบทบาทศกัณฐ์

3. ขอบเขตสถานที่

3.1 ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

3.2 สำนักการสังคีต กรมศิลปากร เลขที่ 2 ถนนราชินี แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กทม. 10200

3.3 สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ 119/19 หมู่ 3 ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170 1.4.4

4. ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลา ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2566 - เดือนตุลาคม พ.ศ. 2567

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวม้าลิวราชว่าความ จากผลการศึกษาพบว่า วิวัฒนาการรูปแบบของการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวม้าลิวราชว่าความ รูปแบบการแสดงโขนของกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม พบว่า มีการดำเนินเรื่องโดยการพากย์ การเจรจา ขับร้อง และรำตามเพลงหน้าพาทย์ซึ่งเป็นการดำเนินเรื่องแบบโขนโรงใน มีการเปลี่ยนฉากประกอบการแสดงตามเนื้อเรื่องแบบโขนฉาก ในอดีตโขนเรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวม้าลิวราชว่าความได้รับความนิยม หลังจากกรมศิลปากรนำมาจัดแสดงเป็นครั้งแรกทำให้ไม่ปรากฏจำนวนครั้งในการแสดงอย่างแน่นอนได้ และโขนในอดีตใช้ระยะเวลาในการแสดงค่อนข้างนานเริ่มจาก องก์ 1 ทูลเชิญท้าวม้าลิวราช ในบางโอกาสเริ่มต้นด้วยการรำลงสร้งท้าวม้าลิวราช หรือบางโอกาสต่อด้วย องก์ 3 หอกกบิลพัท แต่บทที่ใช้ในการแสดง องก์ 2 ท้าวม้าลิวราชว่าความ ฉากสนามรบยังคงบทเดิมไว้ ไม่เคยมีการปรับปรุงบทใหม่และปัจจุบันได้มีวิวัฒนาการ ลดทอนเหลือเพียงชุดท้าวม้าลิวราชว่าความ เพื่อความเหมาะสมกับผู้ชมในยุคปัจจุบัน ซึ่งสามารถระบุครั้งแรกของการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวม้าลิวราชว่าความ ได้จัดแสดงครั้งแรกเมื่อ วันพฤหัสบดี ที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2524 ณ โรงละครแห่งชาติ โดยอาจารย์เสรี หวังในธรรมเป็น ผู้จัดทำบท อาจารย์มนตรี ตราโมท บรรจุเพลงและขับร้อง

2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวม้าลิวราชว่าความ การแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวม้าลิวราชว่าความ สามารถจำแนกองค์ประกอบตามรูปแบบของการแสดงได้ ดังนี้

2.1 จาริตในการแสดงโขน จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า โขนเรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวม้าลิวราชว่าความ เริ่มต้นการแสดงปีพาทย์บรรเลงเพลงวา การแสดงที่เป็นเรื่องเป็นตอนทั้งโขนและละคร ตัวแสดงจะเริ่มออกจากฉาก เมื่อปีพาทย์บรรเลงเพลงวา เป็นจาริตนาฏศิลป์ที่ปฏิบัติสืบกันมาอย่างเคร่งครัด การแสดงโขน เริ่มแสดงจะต้องให้ “พระ” หรือ

“ยักษ์” ลงโรง จาริตรถซื่อนี้เป็นข้อบังคับที่ปฏิบัติสืบกันมาเป็นเวลายาวนาน จนถึงปัจจุบัน อีกทั้งตำแหน่งของผู้แสดงบนเวทีทางด้านขวามือบนเวที เป็นตำแหน่งของ ฝ่ายธรรมะหรือฝ่ายชนะ ส่วนตำแหน่งทางด้านซ้ายมือบนเวที เป็นตำแหน่งของฝ่าย อธรรม หรือฝ่ายแพ้ เป็นตำแหน่งที่จารีตสำคัญในนาฏศิลป์ไทยที่ปรากฏบนเวทีในจารีตของการยกทัพ ซึ่งในการแสดงโขนเรื่อง รามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ ได้พบการการเวียนขวา (ทักษิณาวฏ) รอบท้าวมาลีวราช ซึ่งเปรียบเหมือนการเคารพต่อ ท้าวมาลีวราช สอดคล้องกับการใช้ในพิธีกรรมที่เป็นมงคล ซึ่งเป็นความเชื่อที่ชาวไทยทุกคนรับและปฏิบัติตามกันมาจนเป็น ระเบียบของแบบแผนในสังคม การนับถือ ช่างขวามือเป็นมงคล จึงก่อให้เกิดจารีตในเรื่องตำแหน่งของผู้แสดง การวางศีรษะ โขนหรือหัวโขนนั้นต้องวางให้เป็นระเบียบเรียบร้อย แบ่งแยกตามฝ่ายยักษ์ ฝ่ายลิง มิให้วางซ้อนกันหรือรวมกัน เป็นกุศโลบาย ของครูที่ต้องการให้การวางหัวโขนแบ่งแยกให้เป็นระเบียบง่ายต่อการเก็บรักษาและง่ายต่อการนำมาใช้การทำมนต์ทั้งเครื่อง ในการแสดงโขนจะแต่งกายยืนเครื่อง ในการแต่งจะเป็นของมีค่าที่ปักด้วยเลื่อมด้วยดินเครื่องประดับก็มีการแตกหักได้ง่าย ถ้าผู้ แสดงแต่งเครื่องแล้วไปนอน ก็อาจทำให้เครื่องแต่งกายที่สวมใส่เกิดชำรุดเสียหาย หรือหลุดลุ่ยออกได้ ทั้งนี้ข้อห้ามข้อนี้ก็เป็น ข้อห้ามที่ทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการระมัดระวังอุปกรณ์การแสดงด้วย โดยการสวมหัวโขน ใส่สายสังวาล จะต้องไหว้รำลึกถึงครู ด้วยคาถา “อิติปิโส วิเสเสอิ อิเสเสพุทธะนาเมอิ อิเมนาพุทธะตังโสอิ อิโสดังพุทธะปิติอิ” บทพุทธคุณ ในการสวมสังวาล ที่นิยมใช้ ได้แก่ บทนพพรคุณ “อะ สัง วิ สุ โล ปุ สะ พุ ภา” เป็นการเน้นย้ำ ให้ผู้แสดงเกิดสติสมาธิในการ แสดง เป็นการรำลึกถึงบรมครูผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ผู้แสดง และขออำนาจบารมีให้ประสบผลสำเร็จในการแสดง

2.2 บทประกอบการแสดงโขน จากการศึกษาพบว่า บทโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ องก์ที่ 2 ท้าวมาลีวราชว่าความ ฉากสนามรบ มีเนื้อเรื่องที่สอดคล้องกับทศพิธราชธรรมของพระราชา หรือธรรม 10 ประการ ที่พระเจ้าแผ่นดินพึงมี ในข้อที่ว่าด้วย อาชชวะ หมายถึง ความซื่อตรง และข้อที่ว่าด้วย อวิโรธนะ หมายถึง การยึดมั่นในความ เที่ยงธรรม ตรงกับในปี พ.ศ.2567 เป็นวาระมหามงคล วโรกาสครบรอบ 72 พรรษา ของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยจึงเลือกเพียงองก์ที่ 2 ท้าวมาลีวราชว่าความ ฉากสนามรบ จากบทโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ จัดแสดงวันพฤหัสบดี ที่ 16 เมษายน พ.ศ.2524 ณ โรงละครแห่งชาติ อาจารย์ เสรี หวังในธรรม ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง ประจำปี 2531 จัดทำบท อาจารย์มนตรี ตราโมท ศิลปิน แห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง ประจำปี 2528 บรรจุเพลง พบว่า บทนี้เป็นการเรียบเรียงใหม่ จากบทละคร เรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และเจรจา ของหมื่นพากย์ฉันทวัน โดยอาจารย์เสรี หวัง ในธรรม เรียบเรียงใหม่ในรูปแบบของการแสดงโขน โดยมีฉันทลักษณ์กลอนบทละคร ในส่วนของเพลงขับร้องและร่ายยาวใน ส่วนของบทเจรจากระหู่ มีการจัดเป็นชุด เป็นองก์ เป็นตอน และเป็นฉาก อาจารย์มนตรี ตราโมท บรรจุเพลงบรรเลงและเพลง ขับร้อง

2.3 เพลงบรรเลงและเพลงขับร้อง เพลงที่ใช้การแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ มีการ ใช้ทั้งเพลงบรรเลง เพลงร้อง และเพลงหน้าพาทย์ประกอบการแสดง โดยบรรเลงประกอบกิริยา พฤติกรรมต่างๆ และอารมณ์ ของตัวละครตามเนื้อเรื่องและตัวละครที่แสดงออกตามบทบาท

2.4 เครื่องดนตรีประกอบการแสดงโขน การเลือกใช้วงดนตรีประกอบการแสดงในแต่ละโอกาสนั้นจะ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานที่สถานการณ์ และบุคลากร ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาพบว่าใช้วงดนตรีวงปี่พาทย์ไม้แข็ง เครื่องใหญ่ประกอบการแสดง แต่ไม่ปรากฏ ปี่นอก ฉาบเล็ก ฉาบใหญ่ และมีการใช้เครื่องดนตรีกำกับจังหวะ คือโกร่ง ใช้ใน การกำกับจังหวะการเต้นของตัวโขนให้กับผู้แสดงได้เกิดความพร้อมเพรียง

2.5 เครื่องแต่งกายและเครื่องประกอบการแสดงโขน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเครื่องแต่งกายและเครื่อง โรง ในการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ พบว่า มีการแต่งกายยืนเครื่องตามสีกายของตัวละคร ยกเว้น พงศ์พระราม จะแต่งกายสีชุดยืนเครื่องตามช่วงเวลาเกิด เช่น พระราม เกิดในช่วงมัชฌิมยาม (ตรงกับเวลาที่ทุ่มถึงตีสอง) จึงมีสี กายสีเขียว และพระลักษมณ์ เกิดในช่วงเวลากลางวัน จึงมี สีกายสีเหลือง เป็นต้น การแต่งกายสามารถบ่งบอกถึง

ยสถาปัตยกรรมศาสตร์และตำแหน่งฐานันดรศักดิ์ของตัวละคร โดยการแต่งกายยืนเครื่องมีส่วนประกอบด้วยกัน 3 ส่วน คือ ศิราภรณ์ พัสตราภรณ์ และถนิมพิมพาภรณ์

2.6 การคัดเลือกผู้แสดงโขน การคัดเลือกผู้แสดงโขนที่จะรับบทเป็นตัวละครต่างๆ จะต้องมีรูปร่างลักษณะเฉพาะเหมาะสมกับตัวละคร มีการใช้สรีระร่างกาย ท่วงท่าและกิริยาในการรำรำ การแสดงท่าทางประกอบการพากย์เจรจา โดยจะแบ่งผู้แสดงออกไป 5 ฝ่าย คือ ผู้แสดงฝ่ายตัวพระ ผู้แสดงฝ่ายตัวนาง ผู้แสดงฝ่ายตัวยักษ์ ผู้แสดงฝ่ายตัวลิง ผู้แสดงตัวตลกโขน

2.7 การตีบทประกอบการแสดงโขน จากการศึกษาพบว่า การแสดงโขน มีการเจรจา การขับร้องและบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบการแสดง โดยผู้แสดงจะใช้ "การตีบท" แทนคำพูดของตัวละคร การรำตีบทหรือการรำใช้บทคือการใช้ท่าทางแทนคำพูดและอารมณ์เพื่อสื่อความหมายให้ผู้ชมเข้าใจ ถือว่าเป็นการใช้ภาษาอย่างหนึ่ง เรียกว่าการสื่อสารแบบอวัจนภาษา โดยผู้แสดงจะสื่อผ่านท่ารำ สีหน้า แววตา กิริยา เช่น การส่ายหน้าไปมาของผู้แสดงที่สื่อถึงความไม่พอใจหรือสื่อถึงการปฏิเสธ การรำตีบทประกอบการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ แบ่งได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ การรำตีบทประกอบคำร้อง การรำตีบทประกอบคำเจรจา การรำตามเพลง หน้าพาทย์

3. เพื่อถ่ายทอดกระบวนการทำรำให้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี ปีที่ 1-3 สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษาภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี และผู้ที่สนใจศึกษา โขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ จากการศึกษา การถ่ายทอดกระบวนการทำรำผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสอนเพื่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของประเทศไทยสู่ความเป็นพลเมืองโลก KSAT Teaching Model For Global Citizenship วิธีการถ่ายทอด คือ การใช้วิธีการต่าง ๆ ในการจัดบรรยากาศในการเรียนการสอน เพื่อก่อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง ครูที่เก่งคือครูที่สามารถชักจูงให้ผู้เรียนเกิดความเพลิดเพลินในบทเรียน ซึ่งวิธีการเหล่านี้ต้องอาศัยจิตวิทยา การเรียนรู้ของผู้เรียนการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดเป็นนั้น จำเป็นต้องมีวิธีการสอนที่เหมาะสม ครูผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกใช้วิธีถ่ายทอด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้หากการสอนขาดวิธีสอนที่ดีย่อมมีผลกระทบต่อจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนตามไปด้วย การสอนลักษณะนี้ผู้สอนต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียน ต้องทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและมีคุณค่า ตลอดจนความพร้อมของผู้เรียน การเรียนต้องเป็นไปอย่างธรรมชาติ ไม่เคร่งเครียดคำนึงถึงจุดสนใจของผู้เรียนและทำให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนต้องรู้จักโน้มน้าวให้ผู้เรียนเกิดความคล้อยตาม (รจนา สุนทรานนท์ และคำรณ สุนทรานนท์, 2559 : 50-52)

1. ขั้นรับรู้ (Recognize)

วัตถุประสงค์ : เพื่อสร้างพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีต่อการศึกษานาฏศิลป์

ขั้นที่ 1.1 การแนะนำพื้นฐาน

การแนะนำองค์ประกอบพื้นฐาน และวัตถุประสงค์ของการถ่ายทอด กระบวนการทำรำการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลี วราชว่าความ เพื่อให้ผู้ ได้รับการถ่ายทอดทำรำได้เตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย อวัยวะต่างๆ รวมถึง จิตใจ ผ่านการบรรยายด้วยภาพและเสียงในห้องเรียน การจัดกิจกรรมการศึกษาผ่าน สื่อออนไลน์ เช่น การจัดทำสไลด์พรีเซนเทชันและวิดีโอสั้นที่อัปโหลดบนเพจ Facebook เพื่อเสริมความเข้าใจเบื้องต้น

ขั้นที่ 1.2 การสร้างและการจัดการเพจ Facebook

การสร้างเพจ Facebook ที่มุ่งเน้นการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการแสดง ท้าวมาลีวราชว่าความ รวมถึงเนื้อหาทางการศึกษา เช่น ประวัติศาสตร์, เทคนิคการแสดง, และท่ารำ และการโพสต์เนื้อหาการศึกษา เช่น บทความ วิดีโอสาธิต และการสัมภาษณ์กับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน

2. ขั้นเรียนรู้ (Learn)

วัตถุประสงค์ : เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ทั้งในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ

ขั้นที่ 2.1 การสอนเนื้อร้องและทำนองเพลง การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเนื้อร้องและทำนองเพลงที่ใช้ในตอน ท้าว มาลีวราชาว่าความ โดยการบรรยายและการสร้างวิดีโอการสอนที่เผยแพร่บนเพจ Facebook และการใช้สื่อออนไลน์เพื่อเสริม การเรียนรู้ เช่น การจัดทำคลิปวิดีโอการร้องเพลง, การวิเคราะห์เนื้อร้อง และการสอนทฤษฎีเกี่ยวกับเพลง

ขั้นที่ 2.2 การฝึกทักษะปฏิบัติทำรำ การถ่ายทอดท่ารำโดยรุ่นพี่ในห้องเรียนและการบันทึกการถ่ายทอดในคลิปวิดีโอ ที่เผยแพร่บนเพจ Facebook และการจัดทำวิดีโอที่แสดงขั้นตอนการฝึกซ้อมท่ารำ พร้อมการอธิบายเทคนิคและการ เคลื่อนไหว

3. ขั้นทบทวน (Repeat)

วัตถุประสงค์: เพื่อให้ผู้เรียนฝึกฝนและปรับปรุงทักษะการแสดงตามคำแนะนำ

ขั้นที่ 3.1 การฝึกท่ารำ

การจัดการฝึกซ้อมท่ารำอย่างสม่ำเสมอ โดยรุ่นพี่ให้การแนะนำและข้อเสนอแนะแบบเป็นรายบุคคลผ่านการประชุม ตัวต่อตัวและการสื่อสารออนไลน์ และการบันทึกการฝึกซ้อมและโพสต์วิดีโอการฝึกซ้อมบนเพจ Facebook เพื่อให้ผู้เรียนได้ ทบทวน

ขั้นที่ 3.2 การสอดแทรกเนื้อหาจริยธรรม

การฝึกซ้อมที่รวมการสอนจริยธรรมการทำงานร่วมกันและความเป็นพลเมืองโลก โดยใช้กิจกรรมกลุ่มและการ อภิปราย และการสร้างเนื้อหาออนไลน์ที่เน้นการเคารพความคิดเห็นและการทำงานเป็นทีม

4. ขั้นชำนาญ (Skillful)

วัตถุประสงค์ : เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสดงท่ารำได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ขั้นที่ 4.1 การฝึกฝนท่ารำ

การจัดการฝึกท่ารำอย่างสม่ำเสมอ โดยรุ่นพี่ให้ข้อเสนอแนะแบบตัวต่อตัวและการบันทึกคลิปวิดีโอที่แสดงถึง ความก้าวหน้า และการใช้สื่อออนไลน์เพื่อเผยแพร่การฝึกซ้อมและการแสดงเพื่อให้ได้รับข้อเสนอแนะแบบสาธารณะ

ขั้นที่ 4.2 การแสดงตามบุคลิกภาพ

การฝึกให้ผู้เรียนแสดงท่ารำที่สะท้อนถึงบุคลิกภาพของตนเองและความเหมาะสมตามลักษณะเฉพาะของการแสดง และการถ่ายทอดการแสดงผ่านการถ่ายทำวิดีโอและการจัดการสอนผ่านสื่อออนไลน์ เช่น Live Session บนเพจ Facebook

5. ขั้นพัฒนา (Development)

วัตถุประสงค์ : เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับปรุงและพัฒนาทักษะการแสดงให้มีความสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 5.1 การพัฒนาท่ารำ

การกระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาท่ารำอย่างสร้างสรรค์ โดยการใช้อุปกรณ์การสอนและการอภิปรายทางออนไลน์ และ การโพสต์เนื้อหาเกี่ยวกับเทคนิคการพัฒนาท่ารำและการรับข้อเสนอแนะแบบเปิดบนเพจ Facebook

ขั้นที่ 5.2 ผู้เรียนสามารถแก้ไขและพัฒนาทักษะได้ด้วยตนเอง

การพัฒนาทักษะด้วยตนเอง และการฝึกให้ผู้เรียนสามารถแก้ไขและพัฒนาทักษะการแสดงได้ด้วยตนเอง โดยการ สร้างเนื้อหาออนไลน์ที่แสดงถึงการพัฒนาและการปรับปรุง

6. ขั้นขยายผล (Expansion)

วัตถุประสงค์ : เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดทักษะและความรู้ให้กับรุ่นน้องและเผยแพร่ไปยังสาธารณชน

ขั้นที่ 6.1 การสร้างคลิปวิดีโอการสอน

การสร้างคลิปวิดีโอการสอนทำรำและเผยแพร่บนเพจ Facebook รวมถึงการให้รุ่นน้องฝึกฝนและแชร์คลิปวิดีโอของตนเอง และการกระตุ้นให้รุ่นน้องทำการโพสต์การฝึกซ้อมและการแสดงของตนเองในเพจ Facebook เพื่อสร้างการรับรู้

ขั้นที่ 6.2 การเผยแพร่เนื้อหาการศึกษา

การสร้างโพสต์ที่อธิบายรูปแบบการแสดงและการใช้ประโยชน์จากความรู้ที่เรียน โดยการโพสต์เนื้อหาและคลิปวิดีโอที่มีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และการจัดกิจกรรมออนไลน์ เช่น การสัมมนาหรือการอภิปรายผ่าน Live Session บนเพจ Facebook

ขั้นที่ 6.3 การเผยแพร่ไปยังสื่ออื่น ๆ

การใช้สื่อสังคมออนไลน์อื่น ๆ เช่น YouTube และ Instagram เพื่อเผยแพร่คลิปวิดีโอการแสดงและทำรำ และการจัดกิจกรรมออนไลน์ เช่น การแข่งขันการแสดงและการแสดงสดเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมจากสาธารณชน

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้รับการถ่ายทอดกระบวนการทำรำ ที่มีต่อการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ การศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้รับการถ่ายทอดกระบวนการทำรำในบริบทของการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ ได้ดำเนินการโดยการเก็บข้อมูลจากนักศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-3 สาขา นาฏศิลป์ไทยศึกษา ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี โดยใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินระดับความพึงพอใจในสองด้านหลัก ได้แก่ การเตรียมความพร้อมและการถ่ายทอด

4.1 การเตรียมความพร้อม

การเตรียมความพร้อมของผู้เรียนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสนับสนุนการเรียนรู้ โดยการประเมินระดับความพึงพอใจในด้านการเตรียมความพร้อมแสดงให้เห็นคะแนนเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.998 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.263 ซึ่งบ่งชี้ถึงระดับความพึงพอใจในระดับ “พึงพอใจมาก”

การวิเคราะห์ผล : ผู้เรียนให้ความสำคัญต่อการเตรียมการที่จัดทำโดยคณาจารย์ ซึ่งประกอบด้วยการจัดเตรียมสื่อการสอนที่มีคุณภาพ การวางแผนการสอนที่ชัดเจน และการจัดสถานที่เรียนที่เหมาะสมสำหรับการฝึกฝนการแสดง

4.2 การถ่ายทอดกระบวนการทำรำ

คะแนนเฉลี่ยในด้านการถ่ายทอดกระบวนการทำรำอยู่ที่ 4.115 ซึ่งแสดงถึงระดับความพึงพอใจในระดับ “พึงพอใจมากที่สุด” โดยมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.272

การวิเคราะห์ผล : การถ่ายทอดกระบวนการทำรำที่มีคุณภาพสูงทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพ ผู้เชี่ยวชาญมีทักษะในการสอนที่ดี และมีการสนับสนุนผู้เรียนในระหว่างการฝึกซ้อมอย่างต่อเนื่อง

4.3 ตารางแสดงผลคะแนนความพึงพอใจ

การนำเสนอคะแนนความพึงพอใจในรูปแบบตารางช่วยให้เห็นภาพรวมและเปรียบเทียบข้อมูลได้ชัดเจน ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงผลคะแนนความพึงพอใจ

ด้านการศึกษา	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	ระดับความพึงพอใจ
การเตรียมความพร้อม	3.998	0.263	พึงพอใจมาก
การถ่ายทอด	4.115	0.272	พึงพอใจมากที่สุด

4.4 ผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจ

จากตารางที่ 1 การศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมวิจัยจำนวน 52 คน การวิเคราะห์ผลแบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงการเตรียมความพร้อมของผู้รับการถ่ายทอด และช่วงการถ่ายทอด โดยภาพรวมของผลการประเมินแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมมีความพึงพอใจในระดับ “พึงพอใจมาก” ในทุกหัวข้อการประเมิน ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จในการจัดเตรียมและถ่ายทอดเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามความคาดหวังของผู้เรียน

4.4.1 การเตรียมความพร้อมของผู้รับการถ่ายทอด

ในการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน ผลการประเมินแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมมีความพึงพอใจในระดับ “ดีมาก” ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 3.998 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การจัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ ได้ค่าเฉลี่ย 4.02 ซึ่งแสดงถึงการเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ที่ครบถ้วนและเอื้อต่อการเรียนรู้
2. การชี้แจงเป้าหมายและเนื้อหาล่วงหน้า ได้ค่าเฉลี่ย 4.05 ซึ่งแสดงถึงการชี้แจงเนื้อหาและวัตถุประสงค์ล่วงหน้าที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจภาพรวมได้อย่างชัดเจน
3. การสร้างความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจ ได้ค่าเฉลี่ย 3.89 ซึ่งบ่งบอกว่าผู้เรียนมีความพร้อมในการเตรียมตัวทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ
4. ความพร้อมของเครื่องมือและสื่อการสอน ได้ค่าเฉลี่ย 3.92 ซึ่งแสดงถึงการจัดเตรียมสื่อการสอนที่ครบถ้วนและเหมาะสมต่อการเรียนรู้

4.4.2 การถ่ายทอดกระบวนการทำ

ด้านการถ่ายทอด ผู้เข้าร่วมวิจัยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ “ดีมาก” โดยค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.108 รายละเอียดของการประเมินดังนี้ ได้แก่

1. ความชัดเจนในการสอนและการถ่ายทอด ได้ค่าเฉลี่ย 4.15 ซึ่งแสดงถึงความชัดเจนในการถ่ายทอดเนื้อหาที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ง่าย
2. ความสามารถในการอธิบายให้เข้าใจง่าย ได้ค่าเฉลี่ย 4.11 ซึ่งแสดงถึงความสามารถในการอธิบายเนื้อหาอย่างกระชับและชัดเจน
3. การตอบคำถามและให้คำแนะนำเพิ่มเติม ได้ค่าเฉลี่ย 4.08 ซึ่งแสดงถึงการตอบคำถามที่ชัดเจนและคำแนะนำเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์
4. ความสามารถในการทำให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตามได้ ได้ค่าเฉลี่ย 4.09 ซึ่งแสดงถึงความสำเร็จในการถ่ายทอดที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ

การสรุปผลและการอภิปรายผล

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ จากการศึกษาวิวัฒนาการของการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ ในอดีตนิยมเล่น 3 องก์คือ องก์ที่ 1 ทูลเชิญท้าวมาลีวราช องก์ที่ 2 ท้าวมาลีวราชว่าความ และองก์ที่ 3 หอกกบิลพัท ซึ่งการแสดงทั้ง 3 องก์ ใช้ระยะเวลาในการแสดงค่อนข้างนานทำให้ไม่เหมาะสมกับยุคสมัยในปัจจุบัน ทำให้ปัจจุบันมีการตัดทอนบทเล่นเหลือแค่เพียง องก์ที่ 2 ท้าวมาลีวราชว่าความ เพียงเท่านั้นเพื่อความเหมาะสมกับระยะเวลาในการแสดง โดยการยึดตามบทโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ ณ โรงละครแห่งชาติ วันพฤหัสบดี ที่ 16 เมษายน พ.ศ.2524 อาจารย์เสรี หวังในธรรม จัดทำบท อาจารย์มนตรี ตราโมท บรรจุเพลง ซึ่งเป็นบทที่แสดงเป็นครั้งแรกนำมาตัดทอนนำมาแสดงโดยยึดการดำเนินเรื่องแบบกรมศิลปากร กระทรวง ซึ่งสอดคล้องกับ นายเกษม ทองอร่าม (2558) ได้กล่าวว่า แนวทางการจัดทำบทของนายเสรี หวังในธรรมจะเน้นความกระชับรวดเร็วเข้าใจง่ายและให้แง่คิดสอดแทรกไว้ และสอดคล้องกับ ดร.ขวลิต สุนทรานนท์ ที่กล่าวว่า รูปแบบการแสดงโขนของกรมศิลปากร ดำเนินเรื่องด้วยการพากย์ การเจรจา การขับร้อง และการรำตามเพลงหน้าพาทย์แบบโขนโรงใน และมีฉากประกอบการในแสดงเปลี่ยนตามท้องเรื่อง แบบโขนฉาก (ขวลิต สุนทรานนท์, สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2567)

2. เพื่อศึกษารูปแบบและองค์ประกอบในการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ การแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ สามารถจำแนกองค์ประกอบตามรูปแบบของการแสดงได้ ดังนี้

2.1. จาริตในการแสดงโขน จากการศึกษาจาริตในการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ ผู้วิจัยสรุปจาริตที่ใช้ในการแสดง ได้ดังนี้ เริ่มต้นการแสดงปีพาทย์บรรเลงเพลงวา การแสดงที่เป็นชุดเป็นตอนทั้งโขนและละคร ตัวแสดงจะเริ่มออกฉาก เมื่อปีพาทย์บรรเลงเพลงวา เป็นจาริตนาฏศิลป์ที่ปฏิบัติสืบกันมาอย่างเคร่งครัด การแสดงโขน เริ่มแสดงจะต้องให้ “พระ” หรือ “ยักษ์” ลงโรง จาริตข้อนี้ เป็นข้อบังคับที่ปฏิบัติสืบกันมาเป็นเวลายาวนานจนถึงปัจจุบัน โดยตำแหน่งของผู้แสดงบนเวทีทางด้านขวามือ เป็นตำแหน่งของฝ่ายธรรมะหรือฝ่ายชนะ ส่วนตำแหน่งทางด้านซ้ายมือบนเวที เป็นตำแหน่งของฝ่ายอธรรม หรือฝ่ายแพ้ ตำแหน่งดังกล่าวเป็นจาริตที่มีความสำคัญในนาฏศิลป์ไทย ปรากฏบนเวทีในจาริตของการยกทัพ ซึ่งในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ ได้พบการการเวียนขวา (ทักษิณาวรรต) รอบท้าวมาลีวราช ซึ่งเปรียบเหมือนการแสดงความเคารพต่อท้าวมาลีวราช สอดคล้องกับการใช้ในพิธีกรรมอันเป็นมงคล ซึ่งเป็นความเชื่อที่ชาวไทยปฏิบัติตามกันมาจนเป็นระเบียบและแบบแผนในสังคม การนับถือข้างขวามือ เป็นมงคล จึงก่อให้เกิดจาริตในเรื่องตำแหน่งของผู้แสดง การวางศีรษะโขนหรือหัวโขนนั้นต้องวางให้เป็นระเบียบเรียบร้อย แบ่งแยกตามฝ่ายยักษ์ ฝ่ายลิง มิให้วางซ้อนกันหรือรวมกัน เพื่อความเป็นระเบียบง่ายต่อการเก็บรักษาและง่ายต่อการนำมาใช้ การห้ามนอนทั้งเครื่องใน เนื่องจากเครื่องแต่งกายเป็นของมีค่าที่ปักด้วยเลื่อมด้วยดี้น เครื่องประดับก็มีการแตกหักได้ง่าย ถ้าผู้แสดงแต่งเครื่องแล้วไปนอนอาจทำให้เครื่องแต่งกายที่สวมใส่เกิดชำรุดเสียหาย ทั้งนี้ทำให้เกิดการระมัดระวังอุปกรณ์การแสดงด้วย การสวมหัวโขน ด้วยคาถามงกุฎพระพุทธเจ้า “อิติปิโส วิเสเสอิ อิเสเสพุทธะนาเมอิ อิเมนาพุทธะตังโสอิ อิโสดังพุทธะปิติอิ” และบทพุทธคุณในการสวมสังวาล ที่นิยมใช้ ได้แก่ บทนพพรคุณ “อะ สัง วิ สุ โล ปุ สะ พุ ณะ” เป็นการเน้นย้ำ ให้ผู้แสดงเกิดสติสัมปทานในการแสดง เป็นการรำลึกถึงบรมครูผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ผู้แสดง และขออำนาจบารมีให้ประสบผลสำเร็จในการแสดง ซึ่งสอดคล้องกับ ประวิทย์ ฤทธิบุลย์ (2562) ได้กล่าวว่า ในการแสดงโขนไม่ว่าจะเป็นประเภทใดย่อมจะมีธรรมเนียมปฏิบัติที่ยึดถือกันเป็นแบบอย่างสืบต่อกันมาช้านาน และส่วนใหญ่ก็ยังคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่ แต่บางสิ่งบางอย่างอาจจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือวิวัฒนาการให้ดีขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะต้องการให้เกิดความเป็นระเบียบสวยงามขึ้นก็เป็นได้

2.2 บทประกอบการแสดงโขน จากการศึกษาพบว่า บทโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ วันพฤหัสบดีที่ 16 เมษายน พ.ศ.2524 ณ โรงละครแห่งชาติ อาจารย์ เสรี หวังในธรรม ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง ประจำปี 2531 จัดทำบท อาจารย์มนตรี ตราโมท ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง ประจำปี 2528 บรรจุเพลง พบว่า บทนี้เป็นการเรียบเรียงใหม่ จากบทละคร เรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และเจรจา ของหมื่นพากย์ฉันทวิจัน โดยอาจารย์ เสรี หวังในธรรม เรียบเรียงใหม่ในรูปแบบของการแสดงโขน โดยมีฉันทลักษณ์กลอนบทละครใน ส่วนของเพลงขับร้องและร่ายยาวในส่วนของบทเจรจา อาจารย์มนตรี ตราโมท บรรจุเพลงบรรเลงและเพลงขับร้อง ซึ่งสอดคล้องกับนายเจริญ พูลลาภ นักวิชาการละครและดนตรีชำนาญการ ได้กล่าวว่า บทโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ วันพฤหัสบดี ที่ 16 เมษายน พ.ศ.2524 ณ โรงละครแห่งชาติ อาจารย์ เสรี หวังในธรรม จัดทำบท อาจารย์มนตรี ตราโมท บรรจุเพลง ตรงกับบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 โดยอาจารย์เสรี หวังในธรรม จะยึดบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเป็นหลักในการจัดทำบทโขน (เจริญ พูลลาภ, สัมภาษณ์ วันที่ 15 กรกฎาคม 2567) และสอดคล้องกับ นายเกษม ทองอร่าม ได้กล่าวว่า ในการทำบทโขน เรื่องรามเกียรติ์ จากอาจารย์เสรี หวังในธรรม ได้มีการปรับปรุงบทโขน จากบทโขน เรื่องรามเกียรติ์ของหมื่นพากย์ฉันทวิจัน โดยอ้างอิงบทจากละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (เกษม ทองอร่าม, สัมภาษณ์ วันที่ 15 กรกฎาคม 2567)

2.3 เพลงบรรเลงและเพลงขับร้อง จากการศึกษาเพลงบรรเลงและเพลงขับร้องที่ใช้ประกอบการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า มีการใช้ทั้งเพลงร้องและเพลงหน้าพาทย์ประกอบการแสดง ซึ่งเรียงลำดับเพลงตามการแสดงได้ ดังต่อไปนี้ เพลงบรรเลง ได้แก่ เพลงวา เพลงเชิด เพลงสาธุการ เพลงรั้วสามลา เพลงรุกรัน เพลงพญาเดิน และเพลงกลองโขน เพลงขับร้อง ได้แก่ เพลงพม่าฉ่อย เพลงขึ้นพลับพลา เพลงกล่อมพญา เพลงเทวาประสิทธิ์

เพลงพญาสีเส้า เพลงฝรั่งควง เพลงแขกลพบุรี เพลงสองไม้ และเพลงทะเลบัว ตามบทการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ชุดทำวามาลีราชว่าความ ณ โรงละครแห่งชาติ ในวันพฤหัสบดี ที่ 16 เมษายน พ.ศ.2524

2.4 เครื่องดนตรีประกอบการแสดงโขน จากการศึกษาเครื่องดนตรีประกอบการแสดงโขน การเลือกใช้วงดนตรีประกอบในแต่ละโอกาสนั้น จะขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานที่สถานการณ์ และบุคลากร ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ใช้วงดนตรีปี่พาทย์เครื่องใหญ่ บรรเลงด้วยไม้แข็งประกอบการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดทำวามาลีราชว่าความ ประกอบไปด้วย ปี่ใน ระนาดเอก ระนาดเอกเหล็ก ระนาดทุ้ม ระนาดทุ้มเหล็ก ซ้องวงใหญ่ ซ้องวงเล็ก ตะโพน กลองทัด ฉิ่ง โหม่ง และโกร่ง แต่ไม่ปรากฏ ปี่นอก ฉาบเล็ก ฉาบใหญ่ ตามบทการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ชุดทำวามาลีราชว่าความ ณ โรงละครแห่งชาติ ในวันพฤหัสบดี ที่ 16 เมษายน พ.ศ.2524

2.5 เครื่องแต่งกายและเครื่องโรงประกอบการแสดง จากการศึกษาเครื่องแต่งกายในการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดทำวามาลีราชว่าความ ตัวละครแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้ ตัวพระประกอบด้วย ทำวามาลีราช พระอินทร์ พระวิษณุกรรม พระราม พระลักษมณ์ และเทวดา ตัวนางประกอบด้วย นางสีดาและนางฟ้า ตัวยักษ์ประกอบด้วย ทศกัณฐ์ พิเภก มโหทร เปาวนาสุร เสนายักษ์ และคนธชยักษ์ ตัวลิงประกอบด้วย สุครีพ ชามพูนราช หนุมาน ชมพูพาน องคต นิลนนท์ วานรสิบแปดมงกุฏ และคนธลิง และตัวเบ็ดเตล็ดประกอบด้วย กิรินา กิรินี ครุฑ นาค คนธรรพ์ ม้าลากรล สิงห์ ตลกยกเตียง คนธท้าวมาลีราช เชนลิงและเขนยักษ์พบว่าการแต่งกายยืนเครื่องตามบุคลิกลักษณะ และฐานันดรศักดิ์ของตัวละคร มีส่วนประกอบด้วยกัน 3 ส่วน คือ ศิราภรณ์ พัสตราภรณ์ และถนิมพิมพาภรณ์

จากการศึกษาเครื่องโรงที่ใช้ประกอบการแสดงโขน รามเกียรติ์ ชุด ทำวามาลีราชว่าความ ผู้วิจัยพบว่า มีจำนวนทั้งสิ้น 14 ชิ้น ได้แก่ ราชรถทำวามาลีราช ราชรถพระราม ราชรถทศกัณฐ์ เติง เครื่องทองน้อย คันศร พระขรรค์ ตรี ธงนำทัพ ของทำวามาลีราช พระราม และทศกัณฐ์ กระบอง กลด และพัด ซึ่งอุปกรณ์เหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างสุนทรียภาพในการแสดงอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ยังพบว่าเครื่องแต่งกายของโขน แบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ตามเอกสารของกรมศิลปากรในเรื่อง “การศึกษาและการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการแต่งกายยืนเครื่อง” ได้แก่ ศิราภรณ์ เครื่องศิระชะ พัสตราภรณ์ คือเครื่องนุ่งห่ม ถนิมพิมพาภรณ์ เครื่องประดับ องค์ประกอบเหล่านี้ล้วนมีบทบาทในการสร้างความสง่างาม อลังการ และคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ของการแสดงโขนในชุดนี้อย่างเด่นชัด

2.6 การคัดเลือกผู้แสดงโขน จากการศึกษาการคัดเลือกผู้แสดงโขน ผู้วิจัยสรุปเกณฑ์การคัดเลือกตามบทบาทของตัวละครในเรื่อง รามเกียรติ์ ชุด ทำวามาลีราชว่าความ ดังนี้ 1. บทบาทตัวพระ เช่น ทำวามาลีราช พระราม พระลักษมณ์ คัดเลือกผู้ชายรูปร่างสูงโปร่ง ภูมิจาน ไบหน้ารูปไข่ มีไหวพริบ เข้าใจบทและบุคลิกตัวละคร รำตามเพลงหน้าพาทย์ได้ดี 2. บทบาทตัวนาง เช่น นางสีดา นางฟ้า คัดเลือกผู้หญิงรูปร่างไม่สูง ไบหน้ากลมหรือรูปไข่ มืออ่อน แขนอ่อน มีความอ่อนหวาน และรำได้ตามจังหวะหน้าพาทย์อย่างแม่นยำ 3. บทบาทตัวยักษ์ เช่น ทศกัณฐ์ พิเภก มโหทร คัดเลือกผู้ชายรูปร่างสูงใหญ่ แข็งแรง ดุดัน ไม่จำเป็นต้องหน้าตาดี แต่ต้องมีไหวพริบและเข้าใจบทบาท 4. บทบาทตัวลิง เช่น หนุมาน องคต สุครีพ คัดเลือกผู้แสดงรูปร่างเล็ก คล่องแคล่ว ว่องไว มีความเป็นผู้นำ และสามารถแสดงท่าทางได้แข็งแรง 5. บทบาทตัวเบ็ดเตล็ด (เช่น กิรินี ครุฑ นาค คนธช ตลกยกเตียง) คัดเลือกตามความเหมาะสมของบทบาท ต้องมีส่วนสูงใกล้เคียงกัน ขยัน อดทน และมีความสามารถในการซ้อมอย่างต่อเนื่อง การคัดเลือกทั้งหมดเน้นความสามารถด้านรำตีบท ความเข้าใจในบุคลิกตัวละคร และความเหมาะสมทางร่างกาย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความกลมกลืนในการแสดง ซึ่งสอดคล้องกับ ไพโรจน์ ทองคำสุก (2556) ได้กล่าวไว้ลักษณะผู้แสดงฝ่ายยักษ์ คัดเลือกจากเด็กที่มีรูปร่างสูงใหญ่ กำยำ ลำคอระหง มีร่างกายแข็งแรง ไบหน้าไม่จำเป็นต้องสวยงามก็ได้ ฝ่ายลิง คัดเลือกจากเด็กที่มีรูปร่างท้วม สูงหรือเตี้ยก็ได้ ลำคอสั้น ท่าทางคล่องแคล่วว่องไว มือไม้ไม่ใหญ่นัก มีร่างกายแข็งแรง ฝ่ายพระ คัดเลือกจากเด็กที่มีไบหน้าเรียว จมูกโด่งเป็นสันสวยงาม ลำคอสูงโปร่ง มือเท้าเรียวยาว ลำตัวสูงระหง เอวเล็ก และแขนยาวสมส่วน ฝ่ายละครพระ คัดเลือกจากเด็กที่มีไบหน้าเรียว จมูกโด่งเป็นสันสวยงาม ลำคอสูง

โปรง มือเท้าเรียวยาว ลำตัวสูงระหง เอวเล็ก และแขนยาวสมส่วน ฝ่ายละครนาง คัดเลือกจาก เด็กผู้หญิงที่มีใบหน้ากลม จมูกโด่งเป็นสันสวยงาม มือเท้าเรียวยาว รูปร่างเล็ก เอวเล็ก ช่วงขา และแขนยาวสมส่วน

2.7 การตีบทประกอบการแสดงโขน

จากการศึกษาการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ ตามรูปแบบการแสดงของกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ผู้วิจัยสรุปการตีบทประกอบการแสดงโขนได้ว่า ในการแสดงพบเพียงการรำตีบทประกอบคำร้อง การรำตีบทประกอบคำเจรจา การรำตามเพลงหน้าพาทย์ เพื่อสื่อความหมายให้ผู้ชมเข้าใจสอดคล้องตามเนื้อเรื่อง จังหวะและทำนองเพลง ซึ่งไม่ปรากฏการรำทวนบทจากการรับการถ่ายทอดกระบวนท่ารำโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ

2.8 กระบวนท่ารำที่ใช้ในการแสดง จากการศึกษากระบวนท่ารำที่ใช้ในการแสดง ผู้วิจัยสรุปได้ว่า กระบวนท่ารำที่ใช้ในการแสดงโขนเรื่อง รามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ ท่ารำจะต้องสอดคล้องกับบทพากย์ บทเจรจา และบทขับร้อง รวมทั้งเพลงดนตรีปี่พาทย์ จึงสามารถแบ่งประเภทของการรำเป็น 2 ลักษณะ คือ การรำตามเพลงหน้าพาทย์ คือการรำตามทำนองของดนตรีเป็นหลัก และการรำตีบทหรือรำใช้บท คือการรำตามบทพากย์ บทเจรจา และบทร้อง โดยการรำตามเพลงหน้าพาทย์จะมีแบบแผนที่กำหนดไว้อย่างแน่นอน การรำเพลงหน้าพาทย์ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ และตัวลิงนั้น มีจารีตการรำจากท่าต่ำขึ้นไปหาสูง

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า การแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ ได้ใช้กระบวนท่ารำ ที่ใช้การตีบทตามคำร้องและทำนองเพลง บทเจรจา รวมทั้งการรำตามเพลงหน้าพาทย์ ที่มีกระบวนท่ารำเป็นมาตรฐานตามแบบแผนจารีตในการแสดงโขน

บทบาทตัวละครท้าวมาลีวราช ได้รับการถ่ายทอดกระบวนท่ารำจาก นายฉันทวัฒน์ ชูแหวน นาฏศิลปินอาวุโส สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

บทบาทตัวละครพระอินทร์ พระวิษณุกรรม พระราม พระลักษมณ์ เทวดา นาค ครุฑ และฤๅษี ได้รับการถ่ายทอดกระบวนท่ารำจาก ดร.ธีรเดช กลิ่นจันทร์ นาฏศิลปินอาวุโส สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

บทบาทตัวละครนางสีดา นางฟ้า และกินรี ได้รับการถ่ายทอดกระบวนท่ารำจาก นางธีรวิภา รัตนศึกษา นาฏศิลปินอาวุโส สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

บทบาทตัวละครทศกัณฐ์ ได้รับการถ่ายทอดกระบวนท่ารำจาก นายวัชรวัน ณะพัฒน์ นาฏศิลปินอาวุโส สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

บทบาทตัวละคร พิเภก มโหทร เปาวนาสุร เสนายักษ์ ได้รับการถ่ายทอดกระบวนท่ารำจาก รองศาสตราจารย์คำณ สุนทรานนท์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ (โขนยักษ์)

บทบาทตัวละครสุคริพ หนุมาน ชามพูนราช องคต ชมพูนพพาน และวานรสิบแปดมงกุฎ ได้รับการถ่ายทอดกระบวนท่ารำจาก นายกิตติพงษ์ ไตรพงษ์ และ นายวิโรจน์ อยู่สวัสดิ์ ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทย (โขนลิง) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

3. เพื่อถ่ายทอดกระบวนท่ารำให้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี ปีที่ 1-3 สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี และผู้ที่สนใจศึกษาโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลีวราชว่าความ จากการศึกษาพบว่ากระบวนท่ารำถ่ายทอดท่ารำ โดยผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิด ทฤษฎีการสอนเพื่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ไทย (ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ไทยสู่ความเป็นพลเมืองโลก (KSAT Teaching Model)) มี 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นรับรู้ (Recognize) มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีต่อการศึกษานาฏศิลป์ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ชั้น ดังนี้ ชั้นที่ 1) การแนะนำองค์ประกอบพื้นฐาน และวัตถุประสงค์ของการถ่ายทอดกระบวนท่ารำ การแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดท้าวมาลี วราชว่าความ เพื่อให้ผู้ได้รับการถ่ายทอดท่ารำได้เตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย อวัยวะต่างๆ รวมถึงจิตใจ ผ่านการบรรยายด้วยภาพและเสียงในห้องเรียน การจัดกิจกรรมการศึกษาผ่านสื่อออนไลน์

เช่น การจัดทำสไลด์พรีเซนเทชันและวิดีโอสั้นที่อัปโหลดบนเพจ Facebook เพื่อเสริมความเข้าใจเบื้องต้น ขั้นที่ 2) การอัปโหลดข้อมูลและการจัดการเพจ Facebook การอัปโหลดข้อมูลลงเพจ Facebook ที่มุ่งเน้นการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดทำมาลีราชว่าความ รวมถึงเนื้อหาทางการศึกษา เช่น ประวัติศาสตร์, เทคนิคการแสดง, และกระบวนการทำ การโพสต์เนื้อหาการศึกษา เช่น บทที่ใช้ในการแสดง, วิดีโอสาธิตท่ารำ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน ให้ผู้แสดงทำความเข้าใจกับบทละครและจดจำบทของตนเอง รวมถึงการเปิดโอกาสให้ซักถามผ่านระบบออนไลน์และออนไลน์เพื่อเตรียมความพร้อมทำให้ผู้แสดงมีความพึงพอใจก่อนเริ่มลำดับในขั้นตอนถัดไป ซึ่งสอดคล้องกับปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2551: 59) ได้กล่าวถึง กฎแห่งความพร้อมไว้ว่า สภาพความพร้อมหรือความมีวุฒิภาวะของผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย อวัยวะต่างๆในการเรียนรู้ และจิตใจ รวมทั้งพื้นฐานประสบการณ์เดิม สภาพความพร้อมของหู ตา ประสาทของกล้ามเนื้อ ประสบการณ์เดิมที่เชื่อมโยงกับความรู้หรือสิ่งใหม่ ตลอดจนความสนใจ ความเข้าใจต่อสิ่งที่เรียน ถ้าผู้เรียนเกิดมีความพร้อมตามองค์ประกอบดังกล่าวก็ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้รับการถ่ายทอดกระบวนการท่ารำ ที่มีต่อการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดทำมาลีราชว่าความ

จากการการศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้รับการถ่ายทอดกระบวนการท่ารำในบริบทของการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดทำมาลีราชว่าความ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยการเก็บข้อมูลจากนักศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-3 สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี รวมจำนวน 52 คน ใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินระดับความพึงพอใจในสองด้านหลัก ได้แก่ การเตรียมความพร้อมและการถ่ายทอดกระบวนการท่ารำ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า

การเตรียมความพร้อมของผู้เรียนระดับความพึงพอใจในด้านการเตรียมความพร้อมแสดงให้เห็นคะแนนเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.998 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.263 ซึ่งบ่งชี้ถึงระดับความพึงพอใจในระดับ “พึงพอใจมาก” และคะแนนเฉลี่ยในด้านการถ่ายทอดกระบวนการท่ารำอยู่ที่ 4.115 ซึ่งแสดงถึงระดับความพึงพอใจในระดับ “พึงพอใจมากที่สุด” โดยมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.272 จากผลการวิเคราะห์ พบว่า ความพึงพอใจในด้านการเตรียมความพร้อมและการถ่ายทอดกระบวนการท่ารำมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการมีการเตรียมความพร้อมที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับ ซึ่งสอดคล้องกับ ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2551: 59) ได้กล่าวถึง กฎแห่งความพร้อมไว้ว่า สภาพความพร้อมหรือความมีวุฒิภาวะของผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย อวัยวะต่างๆในการเรียนรู้ และจิตใจ รวมทั้งพื้นฐานประสบการณ์เดิม สภาพความพร้อมของหู ตา ประสาทของกล้ามเนื้อ ประสบการณ์เดิมที่เชื่อมโยงกับความรู้หรือสิ่งใหม่ ตลอดจนความสนใจ ความเข้าใจต่อสิ่งที่เรียน ถ้าผู้เรียนเกิดมีความพร้อมตามองค์ประกอบดังกล่าวก็ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี และการถ่ายทอดกระบวนการท่ารำที่มีคุณภาพช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและสามารถพัฒนาทักษะการแสดงได้ และสอดคล้องกับ ทิศนา แคมมณี (2545) กล่าวว่า ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไคต์ในขั้นที่ 2 กฎแห่งการฝึกหัด แบ่งเป็น 2 กฎย่อย ได้แก่ กฎแห่งการใช้ มีใจความว่าพันธะหรือตัวเชื่อมระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองจะเข้มแข็งขึ้นเมื่อได้ทำบ่อย ๆ และกฎแห่งการไม่ได้ใช้กล่าวว่า มีใจความว่าพันธะหรือตัวเชื่อมระหว่างสิ่งเร้า และการตอบสนองจะอ่อนกำลังลง เมื่อไม่ได้กระทำอย่างต่อเนื่อง มีการขาดตอนหรือ ไม่ได้ทำบ่อย ๆ

ข้อเสนอแนะ

ควรรอนุรักษ์บทที่ใช้ในการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดทำมาลีราชว่าความ

ควรรักษาจารีตข้อปฏิบัติและข้อห้ามในการแสดงโขน ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านานยังให้คงธรรมเนียมประเพณีระเบียบแบบแผนเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบและสวยงามสืบไป

รายการอ้างอิง

- กรมศิลปากร, (2554). *โขน อัจฉริยะลักษณะแห่งนาฏศิลป์ไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : บริษัทรุ่ง ศิลป์การพิมพ์ จำกัด.
- กรมศิลปากร, (2556). *การศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการแต่งกายยืนเครื่องโขน-ละคร*. ม.ป.พ.
- เกษม ทองอร่าม, (2558). *การจัดทำบทโขนของกรมศิลปากร*. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ ปีที่ 7 (ฉบับที่ 2) : มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ขวลิต สุนทรานนท์, (2550). *การศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการแต่งกายยืนเครื่องโขน ละครรำ*. กรุงเทพฯ : บริษัทอัมรินทร์พรินท์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- ขวลิต สุนทรานนท์, (2554). *วัฒนธรรมและความเชื่อในการแสดงโขน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทิตนา แคมมณี, (2548). *ศาสตร์การสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : ด่านสุทธการพิมพ์จำกัด.
- ประวิทย์ ฤทธิบุญ, (2561). *โขนวิทยา: ศาสตร์ ศิลป์ ถิ่นสยาม*. วารสารวิชาการนวัตกรรม สื่อสารสังคม, ปีที่ 61 (ฉบับที่ 2).
- ประวิทย์ ฤทธิบุญ, (2562). *โขนวิทยา: ศาสตร์-ศิลป์ ถิ่นสยาม*. กรุงเทพฯ : ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, (2551). *จิตวิทยาการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริม กรุงเทพ.
- รจนา สุนทรานนท์ และคำรณ สุนทรานนท์, (2556). *เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพนาฏศิลป์ไทย ระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน*.
โครงการ/ปฏิญานิพนธ์, ปทุมธานี : ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- อาภรณ์ มนตรีศาสตร์ และจาดุรงค์ มนตรีศาสตร์, (2525). *นาฏศิลป์เพื่อการศึกษาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.